

Samernas svåra arv på film

Horvat, Sara

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:390568>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

ZAGREBS UNIVERSITET
FILOSOFISKA FAKULTETEN
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISTIK
2021/2022

Sara Horvat

Samernas svåra arv på film

Examensarbete

Handledare: Janica Tomić, fil. dr.

Juli, 2022

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Innehåll

Innehåll	ii
1. Inledning	1
2. Kulturarv	2
2.1. Svårt arv och etimologi i svenska	2
3. Samer	4
3.1. Kort historia.....	4
3.2. Samiskt svårt arv	4
4. Representation i film.....	7
4.1. Ofelaš (1987).....	7
4.2. Sameblod (2016)	9
4.3. Velkommen til Utmark (2021).....	11
4.4. Klaus (2019).....	12
Slutsats	13
Litteraturförteckning	14
Sažetak	17
Summary.....	18

1. Inledning

Det här arbetet kommer att ge en grundläggande definition av kulturarv och begreppet svårt arv, en term som har diskuterats flitigt inom museologiområdet under de senaste decennierna. Mer exakt kommer arbetet att fokusera på det svåra arvet av samer, norra Europas ursprungsbefolkning. Arbetet ska visa en kort översikt av deras historia och deras förhållande med folket i de länder vars territorium de bebor. Vi ska se om det finns återspegligen av den långa historien av diskriminering och koloniseringsförsök i film. Filmerna som kommer att analyseras i denna uppsats är en norsk äventyrsfilm *Ofelaš* (1987), en av de mest kända filmerna om Samerna, en coming-of-age film *Sameblod* (2016) och till sist, en ny norsk TV-serie, *Välkommen till Utmark* (*Velkommen til Utmark*, 2021). De samiska karaktärerna visas på olika sätt i var och en av dessa filmer och man kommer att analysera på vilka sätt och hur denna representation kan påverka bilden av detta folk. Arbetet ska också nämna animerade filmen *Klaus* från 2019. Trots att den inte är en skandinavisk film, tror jag att det är viktigt att inkludera den eftersom det är en globalt känd och framgångsrik film som representerar Samer i ett autentiskt och positivt ljus och en positiv representation av ens kultur är oerhört viktig i barnfilmer.

2. Kulturarv

Enligt den svenska myndigheten Riksantikvarieämbetet definieras kulturarv som en mångfald av materiella och immateriella uttryck (föremål, miljöer, spår, traditioner, konstruktioner, system, kunskaper, strukturer, osv.) I det svenska språket kan det användas antingen i bestämd (kulturarvet) eller obestämd form (kulturarv) oavsett av sammanhanget.¹ (Génétay, Lindberg 2015: 106.)

2.1. Svårt arv och etymologi i svenska

Svårt arv är inte en officiell begrepp inom svensk museologi än. Det finns fortfarande diskussioner om vad man ska kalla denna term, känd på engelska som "difficult heritage". Som Cecilia Rodéhn skriver i sin artikel där hon citerar andra museologiska teorier: "Mörkt, svårt eller dissonant kulturarv – ett kulturarv som framkallar känslor av obehag, skuld eller sorg eller något som befolkningen helst vill glömma – har på senare tid blivit ett uppmärksammat ämne inom musei- och kulturarvsstudier (se t.ex. Ashworth 2002, Bonnell & Simon 2007). Svårt kulturarv kan vara t.ex. krigsskådeplatser eller koncentrationsläger, det som blottar människans mörka sida, ondska i samhället eller förtryck av en grupp människor (Tunbridge & Ashworth 1996, Crouch 2015)." (Rodéhn 2017: 144.) Här används flera begrepp för samma saken – mörkt, svårt och dissonant kulturarv. Kristina Thorell, som skrev om den här temen både på svenska och engelska använder sig av "dark heritage" eller "mörkt kulturarv". (se: Thorell 2017 och Thorell 2018: 11) Det finns en annan uppsats av Sanna Ekström Eriksson där författaren diskuterar terminologin. Hon skriver om hur "i Sverige finns det inte så mycket forskat om mörkt kulturarv, vilket resulterar i att det inte heller finns lika många begrepp på svenska." (Ekström Eriksson 2014: 11.)

Det engelska begreppet „cultural trauma“ diskuterades av Peter Aronsson 2004 och han översatte det till „kulturellt trauma“ och det är en av få svenska begrepp inom detta område. (Ekström Eriksson 2014: 11.) Det finns också en bok av Eva Silvén och Anders Björklund från år 2006 som kallas för *Svåra saker: ting och berättelser som upprör och berör* och den handlar om Nordiska museets vandringsutställning inom det svenska projektet för samtids dokumentation – SAMDOK. Begreppet i titeln – svåra saker – innebär att det handlar om saker som väcker starka känslor, det är saker „som genom människors handlingar och föreställningar blivit skrämmande eller avvikande, ting som väckt motstånd, ting som inte var vad de syntes vara” enligt författarna. (Silvén & Björklund 2006: 6). Eriksson skriver om hur hon bytte

¹ <https://www.raa.se/kulturarv/definition-av-kulturarv-och-kulturmiljo/> 7/6/2022

termen saker för objekt och använde sig av termen „svåra objekt“ i sina studier. Hon valde också att använda „mörkt kulturarv“ eftersom det beskriver kulturarv med problematisk och mörk historia och det är ingen tvekan vad det vill sägas med det. Och det är också direkt översättning av Ashworth och Tunbridges „dark heritage“ och de är berömda forskarna inom området. (Ekström Eriksson 2014: 11.)

I den här uppsatsen användes „svårt kulturarv“ eftersom det är den närmaste till kroatiska begrepp „teška baština“, som används mest inom det museologiska området.

3. Samer

3.1. Kort historia

Samer är ett urfolk som bor på norra delen av den skandinaviska halvön. De har inte sitt eget land, de bor tvärs över Sveriges, Norges, Finlands och Rysslands territorium, och denna territorium heter Sápmi. Man tror att de har bebott den Fennoskandinaviska halvön i över 10 tusen år. Det troddes att de var de första invånarna i detta område men nyare studier som fann icke-samiska skelett och föremål i Norge från tidigare än istid motverkar detta påstående. (Mayell, 2001.) De har en lång tradition av fiske och renskötsel och, trots att de tidigare hade varit ett nomadfolk, lever de idag ett stillasittande liv. (Burmeister Hicks 2000: 1.)

Trots att de inte har sitt eget land har de en nationaldag, som är den 6 februari, datumet för den första samekongressen som hölls i Trondheim år 1917.²

Det finns en lång historia av diskriminering och utrotningsförsök mot Samer från de länder vars territorium de bebor.

3.2. Samiskt svårt arv

Den första dokumenterade kontakten mellan samerna och de skandinaviska ländernas dominerande etniska folk, går tillbaka till 800-talet, då Ottar av de norska vikingarna reste långt norrut och österut, till Kolahalvön. (Burmeister Hicks 2000: 1.)

De skandinaviska nybyggarna insåg så småningom den rikedom av resurser som fanns i Sápmi och påbörjade beskattning och med det, en sorts kolonisering. (Burmeister Hicks 2000: 1.)

Redan på 1600-talet ansågs samer befinna sig på en lägre utvecklingsnivå än det skandinaviska folket, deras kultur och språk ansågs dåliga och ociviliserade, medan svenska och norska var de progressiva kulturerna och språken. På 1800-talet förbjöds samiska språket i skolor och i det offentliga livet. Samiska barn ”fostrades” för att komma ikapp med den nordiska etniska majoriteten. De skickades till internatskolor, separerades från sin kultur och fick lära sig att skämmas för sitt arv (detta visas väl i Sameblod, en av filmer som kommer att analyseras). (Burmeister Hicks 2000: 1.)

År 1921 grundades Rasbiologiska institutet vid Uppsala universitet och samer var en av de minoriteter i Sverige som har utnyttjats till rasbiologiska experiment som var tänkta att bevisa deras underlägsenhet gentemot den svenska mannen. (Edling, 2021.)

² <https://nordligefolk.no/hjem-2/kultur-og-historie/samefolkets-dag/?lang=en> 8.6.2022.

Under andra världskriget utnyttjades deras orienteringsförmåga och kunskap om territoriet av Ryssar och Finländare så Samerna tvingades slåss mot varandra på olika sidor av gränserna som deras folk inte ens etablerade. (Johnson)

Samer i Sverige deltar idag aktivt i det sociala och politiska livet. De bildade till och med ett eget riksdag som heter Sametinget. De har lika levnadsstandard som den nordiska etniska majoriteten och det finns samiska skolor, organisationer och deras språk är erkänt. Trots att deras ställning i samhället är bästa hittills, finns det fortfarande många problematiska områden som måste lösas, som markanspråk och jakträtt. (Burmeister Hicks 2000: 2.)

Det finns också en skymford för samer – lapp (namnet kommer från ordet ”lapp” eftersom samer bär kläder med lappar) och Sápmi hette Lappland. Dessa ord har till och med översatts till kroatiska språket, de kallas ofta för "Laponci" och inte samer. På kroatiska kallas deras territorium "Laponija". Men på kroatiska har dessa namn ingen negativ klang; de är mer förknippade med det idylliska snölandet där jultomten och människor som odlar renar bor.

De senaste åren har de drabbats hårt av klimatförändringarna eftersom många av de samer som fortfarande bor i norr äger renar. Vädrets instabilitet har stor effekt på renskötseln. Det har förekommit fall av självmord på de senaste åren bland unga renskötare på grund av historia av assimilering, industrialisering och exploatering av deras land och hopplösheten orsakad av klimatförändringarna. (Schreiber, 2016.)

Naturen har alltid varit vördad i den traditionella samiska kulturen, detta gäller fortfarande idag. Frågan om miljömissbruk, som förstörelse av mark och vilda djur, är ett annat exempel på konflikten mellan nationalstaterna och det samiska folket. (Woodard)

Trots allt detta, upplever Samer i Sverige fortfarande vardagsrasism genom att kallas lappar eller att människor gör en hånfull imitation av jojk, samiskt traditionellt sätt att sjunga. I en rapport från 2008 skriver författarna om hur det fortfarande var mycket publicerat medieinnehåll som innehöll förnedrande syn på samerna och som var fulla av rasistiska föreställningar. (Brodin, Pikkarainen 2008: 33.) Kampanjer har lanserats för att uppmuntra samer att rapportera och dela exemplen på slentrianmässig vardagsrasism de upplever, på sociala medier.³

³<https://www.thelocal.se/20170328/campaign-launched-to-highlight-everyday-racism-against-sami-people/>
9.6.2022.

Eftersom Sverige tycks vilja försona sig med det förflutnas fasor har en Sanningskommission (Truth comission) skapats för att utreda svenska statens övergrepp mot Samer. Beslutet accepterades av den svenska regeringen i november 2021.⁴

⁴ <https://www.sametinget.se/truth-commission> 8.6.2022.

4. Representation i film

4.1. Ofelaš (1987)

Ofelaš (också känt som "The Pathfinder" på engelska och "Veiviseren" på norska) är en norsk film från 1987 regisserad av norsksamisk regissör Nils Gaup med Mikkel Gaup i huvudrollen som Aigin. *Ofelaš* är en actionäventyrsfilm baserad på en gammal samelegend med några skillnader. Handlingen utspelar sig år 1000 e.Kr. Det var den första fullängdsfilmen på samiska och den nominerades till Academy Award för bästa utländska film år 1988. (Dubois)

I filmen följer vi en samehjälte Aigin som med hjälp av naturlandskap och snabbt tänkande lurar fientlig Chudes-stammen som förstör samebyar. "Ofelaš" är ett samiskt ord för en guide och i den här filmen syftar det på Aigin. Han agerar som deras stigfinnare till Chude när de torterar och hotar att döda stammens shaman (*Noaidi*) Raste (vilket de gör i alla fall, utan att Aigin vet om det). Aigin leder Chude till ett fjäll och säger åt dem att binda ihop varandra med ett rep och lurar dem att följa honom nerför berget genom att kasta sin fackla. Chude faller till sin död och drabbas av en lavin.

En stor del av den samiska kulturen som visas här är deras koppling till andevärlden (Raste tackar andan av en björn som han dödade för sitt offer, vision av en hanren). Genom filmen framhävs symbol för en cirkel (trumman, ringen) som markerar vikten av livets cykel, skydd från död, en gammal stammedlems offer och en ung medlems mognad. Sambandet mellan allt levande lyfts också fram i filmen, liksom sambandet med naturen. Som Raste säger, Chude är de som har gått vilse, de har separerat sig från "helheten", livets cirkel, och är på väg mot självförstörelse – vilket senare visas när lavinen förstör dem, till skillnad från Aigin, som är i samklang med naturen och överlever den. Eftersom Chude förstör andra medlemmar av den mänskliga stammen, vilket är "onaturligt", förkastas de av naturen själv. (Davidson 2011: 98.)

Vad *Ofelaš* också gjorde som inte hade gjorts tidigare är att ge ett realistiskt insidernperspektiv på samernas liv och kultur, inte voyeuristiskt eller idealiserat, enligt Davidson. (Davidson 2011: 98.) Uttalandet om att det inte idealiseras är diskutabelt eftersom det trots allt är en berättelse om en samisk hjälte med stark moral och koppling till andevärlden, men det gör det inte nödvändigtvis till en dålig sak.

Poängen med filmen är att symbolisera tillhörighet, inte bara till en viss grupp, utan i en universell mening. (Davidson 2011: 98.)

Dubois föreslår i sin artikel att *Ofelas* spelade en stor roll i samisk kulturell revitalisering. Aigin och andra samernas överlevnad symboliserar det samiska folkets överlevnad och deras motstånd mot den norska hegemonin. (Dubois)

Den samiska kulturen i den här filmen representeras i ett positivt, heroiskt ljus, eftersom det är ett verk av en samisk regissör och dess mål inte var att skildra det samiska livets svårighet jämfört med den skandinaviska etniska majoriteten utan att skapa medvetenhet till det samiska folket genom sin egen tolkning av en berömd legend och han gjorde det genom en filmgenre som var extremt populär på den tiden.

4.2. Sameblod (2016)

Sameblod är en film från 2016 i regi av en svensk sameregissör Amanda Kernell. Den följer en berättelse om en samisk flicka Elle-Marja och hennes uppväxt under 1930-talets Sverige som medlem av samesamfundet som hon inte identifierar sig med.

Filmen börjar i "nutid". Huvudpersonen, som tittaren först känner som Christina, är en gammal kvinna som åker till norra Sverige med sin familj. De ska på hennes systers begravning. Christina är helt klart av sin samiska härkomst, eftersom hennes son påminner henne hela tiden om det men hon verkar förnekande och skäms över det. Christina heter egentligen Elle-Marja och hon växte upp i ett samiskt samhälle som hon skäms över. Hon bytte namn till Christina inspirerad av sin svenska lärare Christina som ser ut och beter sig som en stereotypisk svensk kvinna, en "riktig" svensk kvinna.

Efter introduktionsscenen presenteras tittaren för Elle-Marja och hennes lillasyster Njenna som tar hand om sin renhjörd. Elle-Marja skäms påtagligt över att vara same. Vi ser hur de samiska barnen behandlas på den svenska internatskolan. De får höra hela tiden att deras hjärnor inte är lika stora som svenska hjärnor, att de osar osv. Elle-Marja vill fortsätta sin utbildning men hindras direkt av sin lärare Christina som påstår att hennes hjärna är underutvecklad för hon är same. Flickorna undersöks också av personer från Uppsala universitet, deras kranier och näsor mäts och de tvingas ta av sig kläderna och deras bilder tas.

Efter att ha nekats en chans att fortsätta utbildningen lämnar Elle-Marja internatet och försöker skriva in sig på en skola på egen hand. Under tiden finns det en berättelse om ung kärlek mellan henne och en svensk pojke Niklas. På den nya skolan inser Elle-Marja att hon måste betala undervisning och att hon inte har några pengar så hon återvänder till sin by för att be sin mamma om pengar. Hennes mamma vägrar först eftersom hon känner sig förrådd av sin dotter.

Det slutar med att hennes mamma ger Elle-Marja hennes avlidne fars silverbälte för att sälja, direkt efter en scen där Elle-Marja fångar och dödar en ren, vilket möjligen symboliserar att hon dödar den samiska delen av sig själv (liksom bränningen av hennes traditionella samiska kläder tidigare i filmen.)

Tittaren återvänds sedan till nuet där Christina (Elle-Marja) ber sin döda syster om ursäkt och filmen slutar med att hon återvänder till den plats hon växte upp på, hon återvänder till sina rötter. Som det föreslogs i Madsens artikel, symboliserar detta oförmågan att skilja sig från sitt blod och sin sanna identitet. (Madsen, 2017.)

I den här filmen är huvudkaraktärers relation till hennes samiska arv fylld av hat, skam och förnekelse orsakad av samhällstrycket och mobbing från svenskarna. När hon konfronterar dem, blir hon märkt på örat, på samma sätt som samer markerar sina renars öron. Hon är återigen markerad med sin oönskade identitet för livet. På grund av den dåliga behandlingen och rasbiologiska experiment hon upplever på internatet börjar Elle-Marja drömma om ett annat liv, och för att få det måste hon klippa alla band med sin familj och sin kultur.

Regissören hävdar att det finns en hel generation samer som gått vilse på detta sätt, som har lämnat sin kultur bakom sig och blivit ”riktig svensk”. Hon förklarar filmen som ett kärleksbrev till de förlorade generationerna. Hennes mål var att visa en mörk del av det svenska förflutna genom Elle-Marjas berättelse.⁵

Den mörka dimensionen av Sveriges tidigare behandling av samer visar sig tydligt genom historien som berättas i denna film. Berättelsen handlar i huvudsak om identitet, eller mer exakt, att man slits mellan två identiteter och tillhör till slut inte någon av dem.

⁵ https://europeanfilmawards.eu/en_EN/film/sami-blood.9342 6/6/2022.

4.3. Velkommen til Utmark (2021)

Velkommen til Utmark är en norsk mörk komedi på åtta avsnitt från 2021 regisserad av Dagur Kári. TV-serien utspelar sig i Nordnorge och är centrerad kring olika karaktärer som bor där och deras liv. Beskrivningen av serien lyder såhär: ”In a small remote Norwegian town live: a corrupt sheriff, an alcoholic shepherd, a nature-loving bootlegger, a God-hating pastor and a grieving pimp.”⁶

Karaktärerna som bor i Utmark är karikatyrer fulla av motsägelser.

Den samiska karaktären i den här serien heter Bilzi och även om ingen av karaktärerna bara är bra eller dåliga, verkar Bilzi vara programmets skurk. Hans karaktär är en karikatyr av en stolt same. Han påpekar hela tiden hur han är av starkt sameblod (även om han får reda på att han inte är en "ren" same), hur detta är hans land och hans hund kan springa runt fritt och döda andras får eftersom hans hund också är av ”ädel sameblod”. Samernas koppling till naturen, deras mark, djur och andevärlden är extremt överdriven i hans karaktär och hela hans identitet bygger helt och hållet på hans arv. Det är intressant att se en samisk karaktär i en skandinavisk film representerad i ett så groteskt och extremt ljus, speciellt eftersom inte ens skådespelaren faktiskt är same själv, som det har varit i andra filmer som nämndes i detta arbete. Skaparna av serien tycks ha tagit alla "positiva stereotyper" av det samiska folket och placerat dem i den värsta människa man kan tänka sig vilket är ett, minst sagt, intressant beslut. Serien är tänkt att vara en mörk komedi och nästan ingen av karaktärerna har moraliskt rätt men Bilzi är den överlägset sämsta personen i gänget och tittaren kan inte låta bli att få intrycket "kristna bra, samer dåliga"⁷ från det.

⁶ <https://www.imdb.com/title/tt10592866/> 6/6/2022

⁷ Eller mer något som „kristna dåliga, men samer så mycket värre“.

4.4. Klaus (2019)

Klaus är en 2D animerade film av den spanska regissören Sergio Pablos som kom ut 2019. Filmen är mest känd för sin animationsstil men det finns också något relevant i den kopplat till ämnet av arbetet. Trots att filmen inte är skandinavisk och samer inte är i centrum för handlingen, är deras folk och språk välrepresenterade. Den viktigaste aspekten av detta är hur deras språk är inkluderat. Den samiska huvudkaraktären är en liten flicka Margu som fick röst av en 11-årig same Neda Margrethe Labba. Hennes karaktär pratar samiska genom hela filmen och ingen av de andra karaktärerna förstår henne. Den viktigaste delen av detta är att hennes karaktärens röst förblir samma i alla synkroniseringar av filmen, vilket innebär att alla versioner på andra språk har lämnat det samiska språket inkluderat och orört. Regissören själv sa, eftersom det finns många varianter av det samiska språket, att han kunde ha fått karaktären att tala rotvälska och ingen skulle veta förutom samerna, men han ville hedra dem och deras språk. Det finns en kort dokumentär av filmregissören om det här på YouTube med titeln ”Character design: Finding Margu”.⁸

Jag anser att detta exempel på samisk representation är oerhört välgjort och viktigt eftersom det är i ett medium som riktar sig till den unga publiken och deras åsikter formas idag mer än någonsin av de medier de utsätts för. Filmen innehåller inte en mörk dimension eftersom den är gjord för barn men den hedrar det samiska språket och kulturen, som spelar en viktig roll vid avstigmatisering.

⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=C854GyGG70g>

Slutsats

Eftersom massmedia har spelat och fortsätter att spela en viktig roll i framväxten och bevarandet av majoritetssamhällets attityder till samerna är det viktigt att representera det svåra samiska arvet i populära medier som TV. Man bör skapa medvetenhet om den dåliga behandling de drabbades av tidigare. Nordiska länder, särskilt Sverige, betraktas ofta som toleranta och extremt progressiva länder som aldrig skulle diskriminera någon. Högerextremism under den andra världskriget är vanligtvis knuten till Det Tredje Riket och dagens Tyskland medan skandinaviskt rasistiskt förflutet sopades slentrianmässigt under mattan. Det var inte förrän nyligen som dessa problem äntligen kom upp i ljuset. Även om situationen blir bättre finns det fortfarande några exempel på vanlig rasism mot samer i det moderna samhället och det är därför att representation och sättet som representation utförs i media är så viktiga.

Litteratur

1. Brodin, Björn, Pikkarainen, Heidi. "Discrimination of the Sami – the rights of the Sami from a discrimination perspective." *DO:s rapportserie* 2008:1 eng. p. 33-34. https://www2.ohchr.org/english/issues/indigenous/ExpertMechanism/3rd/docs/contributions/SwedishEqualityOmbudsman_2.pdf
2. Carling, Charlotte. "Midnight Sun: The history behind the conflict with the Sami." *Sky Atlantic*. 2017 <https://thekillingtimestv.wordpress.com/2017/03/15/midnight-sun-the-history-behind-the-conflict-with-the-sami/> (besökt: 9/6/2022)
3. Davidson, Roberta. "Different Pathfinders, Different Destinations." 96-99 I: *The Vikings on film: essays on depictions of the Nordic middle ages*, Kevin J. Harty. (red.) McFarland & Company, 2011. https://books.google.hr/books?id=NgJTucLZauYC&pg=PA96&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
4. Dubois, Thomas A. "Folklore, Boundaries and Audience in The Pathfinder." *Sami Culture*. <https://www.laits.utexas.edu/sami/diehtu/giella/art/pathfinder.htm#sources>
5. Ekström Eriksson, Sanna. "Mörkt kulturarv: En analys av Armémuseums basutställning." *Uppsala universitet*. 2014, p. 73. https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?dswid=1310&pid=diva2%3A772690&c=2&searchType=SIMPLE&language=en&query=M%C3%B6rkt+Kulturarv&af=%5B%5D&aq=%5B%5B%5D%5D&aq2=%5B%5B%5D%5D&aqe=%5B%5D&noOfRows=50&sortOrder=author_sort_asc&sortOrder2=title_sort_asc&onlyFullText=false&sf=all
6. Génétay, Cissela, Lindberg, Ulf. "Plattform Kulturhistorisk värdering och urval: grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet." *Riksantikvarieämbetet*. 2015, p. 106. <http://raa.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1234521&dswid=-2906>
7. Mayell, Helen. "Bones, Tools Push Back Human Settlement in Arctic Region." *National Geographic*. http://news.nationalgeographic.com/news/2001/10/1001_arctichabitation.html . (besökt: 6/6/2022)

8. Rodéhn, Cecilia. "Ulleråker – kulturarv, genus och funktionsnormer." *Nordisk museologi* no 2, 2017, p. 142-147. <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1173234/FULLTEXT01.pdf>
9. Thorell, Kristina. "Communicating the Dark Dimension of the Past: A Case Study of Museum Management in Västra Götaland." *Halmstad: Halmstad University Press.* 2018, p. 53. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1270556/FULLTEXT01.pdf>
10. Thorell, Kristina. "Det mörka kulturarvet i Västra Götalands län: Innebörd, betydelse och kommunikering inom den museala verksamheten." *Halmstad.* 2017, p. 22. <http://hh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1107981&dswid=2192>

Webbplatser:

1. Burmeister Hicks, Christian Jakob. "Historical Synopsis of the Sami/United Nations Relationship." *The Arctic.* 2000. http://www.thearctic.is/articles/topics/samisynopsis/kafli_0100.htm (besökt: 7/6/2022)
2. Character design: Finding Margu <https://www.youtube.com/watch?v=C854GyGG70g>
3. Edling, Lars. "Rasbiologiska institutet." *Populär historia.* 2021. <https://popularhistoria.se/sveriges-historia/1900-tal/rasbiologiska-institutet> (besökt: 10/6/2022)
4. Johnson, Jessica. "The Sami and World War II." *Sami Culture.* <https://www.laits.utexas.edu/sami/dieda/hist/wwii.htm> (besökt: 7/6/2022)
5. Madsen, Olivia. "Sami Blood: Can You Will Away Identity?" *BYU College of Humanities.* 2017. <https://humanities.byu.edu/sami-blood-can-you-will-away-identity/> (besökt: 10/6/2022)
6. Riksantikvarieämbetet. "Definition av kulturarv och kulturmiljö." <https://www.raa.se/kulturarv/definition-av-kulturarv-och-kulturmiljo/> (besökt: 7/6/2022)
7. Roden, Lee. <https://www.thelocal.se/20170328/campaign-launched-to-highlight-everyday-racism-against-sami-people/> (besökt: 9/6/2022)
8. Sameblod https://europeanfilmawards.eu/en_EN/film/sami-blood.9342 (besökt: 6/6/2022)

9. Schreiber, Melody. "In a land of thundering reindeer, suicide stalks the indigenous Sami." *PBS*. 2016. <https://www.pbs.org/newshour/world/sami-indigenous-reindeer-suicide> (besökt: 6/6/2022)
10. "Truth Commission in Sweden." *Sametinget*. <https://www.sametinget.se/truth-commission> (besökt: 8/6/2022)
11. Welcome to Utmark <https://www.imdb.com/title/tt10592866/> (besökt: 6/6/2022)
12. Wernberg, Torun Olsen. (red.) "Sami national day." *Northern people*. <https://nordligefolk.no/hjem-2/kultur-og-historie/samefolkets-dag/?lang=en> (besökt: 8/6/2022)
13. Woodard, Kimmi. "The Sami vs. Outsiders." *Sami Culture*. <https://www.laits.utexas.edu/sami/dieda/hist/sami-west.htm> (besökt: 6/6/2022)

Teška baština samskog naroda na filmu

Sažetak

U radu se daju pregled i analiza reprezentacije samskog naroda na skandinavskom filmu u kontekstu teške baštine. Na početku se rada daju objašnjenja osnovnih pojmova kulturne baštine i teške baštine te kratki pregled problematične povijesti samskog naroda i odnosa s dominantnim etničkim skupinama. Rad također sadrži kratku analizu reprezentacije Sama u tri filma i jednoj TV-seriji. Jedan od filmova je švedski film *Laponska krv* redateljice Amande Kernell iz 2016. godine. Dva su primjera norveška – film *Pathfinder* ili *Ofelaš* iz 1987. godine redatelja Nilsa Gaupa te serija *Dobrodošli u Utmark* islandskog redatelja Dagura Kárija iz 2021. godine. Naposljetku se spominje i animirani film *Klaus* iz 2019. godine koji, iako nije djelo skandinavskih filmaša, valja spomenuti zbog reprezentacije samskog jezika, koji ostaje nepromijenjen i u sinkronizacijama na druge jezike.

Ključne riječi: Sami, kolonijalizam, teška baština, film, reprezentacija

The Difficult Sami Heritage on Film

Summary

This paper gives an overview and analysis of the representation of the Sami people in Scandinavian film in the context of difficult heritage. At the beginning of the paper, basic definitions of terms “cultural” and “difficult heritage” are given, together with a brief overview of the difficult history of the Sami people and their relationship with the dominant ethnic groups. The paper also contains a short analysis of representation in three films and one TV series. One of the films is the Swedish *Sami Blood* by the Sami director Amanda Kernell from 2016. Two examples are Norwegian – the movie *Pathfinder* by director Nils Gaup from 1987 and a TV series *Welcome to Utmark* by an Icelandic director Dagur Kári from 2021. In the end, the animated movie *Klaus* from 2019 is mentioned because, despite it not being a work of Scandinavian filmmakers, it seemed important to list it because of its representation of the Sami language, which remains unchanged even in synchronizations to other languages.

Key words: Sami, colonialism, difficult heritage, film, representation